

## SPIS TREŚCI

|                                   |    |
|-----------------------------------|----|
| Od redaktora. Uwagi wstępne ..... | 13 |
|-----------------------------------|----|

### I. WIEKI ŚREDNIE (*Lidia Korczak*)

|                                |    |
|--------------------------------|----|
| 1. Wizja świata .....          | 23 |
| Wiedza o świecie .....         | 24 |
| Strach .....                   | 25 |
| Poczucie czasu .....           | 26 |
| Swoi i obcy .....              | 28 |
| 2. Rodzina i dom .....         | 31 |
| Struktura rodziny .....        | 32 |
| Miejsce kobiety .....          | 33 |
| Małżeństwo .....               | 35 |
| Zwyczaj weselny .....          | 36 |
| Mąż i żona .....               | 39 |
| Narodziny dziecka .....        | 40 |
| Potomstwo pozamałżeńskie ..... | 42 |
| Dziecko w rodzinie .....       | 43 |
| Misterium śmierci .....        | 44 |
| Pamięć o zmarłych .....        | 47 |
| Siedlisko .....                | 48 |
| Wyposażenie domów .....        | 52 |
| Higiena .....                  | 53 |
| 3. Stół .....                  | 54 |
| Żywność .....                  | 55 |
| Sztuka kulinarna .....         | 58 |

|                                                        |     |
|--------------------------------------------------------|-----|
| Trunki .....                                           | 59  |
| Obyczaj biesiadowania .....                            | 60  |
| Kultura przy stole .....                               | 62  |
| 4. Życie towarzyskie i rozrywki .....                  | 63  |
| Święta doroczne .....                                  | 65  |
| Taniec .....                                           | 66  |
| Wielkanoc .....                                        | 68  |
| Zielone Świątki .....                                  | 69  |
| Rozrywki świeckie .....                                | 70  |
| Rozrywki dworskie .....                                | 70  |
| 5. Praca .....                                         | 75  |
| Społeczeństwo i jego struktura .....                   | 75  |
| Nobilitacja pracy .....                                | 76  |
| Ustrój społeczny w Polsce .....                        | 77  |
| Obyczaje „zawodowe” .....                              | 79  |
| Obrzędy w roku rolniczym .....                         | 80  |
| Środowisko miejskie .....                              | 83  |
| Korporacje i bractwa w mieście .....                   | 84  |
| Ludzie miasta .....                                    | 86  |
| Rycerstwo i szlachta .....                             | 88  |
| Elementy kultury rycerskiej .....                      | 91  |
| Dworzanie .....                                        | 93  |
| Duchowieństwo .....                                    | 94  |
| 6. Życie publiczne .....                               | 95  |
| Organizacja polityczna .....                           | 96  |
| Struktura władzy .....                                 | 98  |
| Zwyczaje sądowe .....                                  | 99  |
| Życie publiczne w okresie rozbicia dzielnicowego ..... | 100 |
| Modernizacja państwa .....                             | 101 |
| Urzędy i poselstwa .....                               | 102 |
| Społeczeństwo szlacheckie .....                        | 104 |
| Prawo i sądy .....                                     | 106 |
| Aktywność polityczna poddanych .....                   | 107 |
| Duchowieństwo i sądy kościelne .....                   | 107 |
| Samorząd miejski .....                                 | 109 |
| Kmiecie a sprawy publiczne .....                       | 110 |
| Bibliografia (wybór) .....                             | 112 |

## II. CZASY NOWOŻYTNE (*Marek Ferenc*)

|                                       |     |
|---------------------------------------|-----|
| 1. Wizja świata .....                 | 117 |
| Nauka i wiara .....                   | 118 |
| Świadomość narodowa .....             | 121 |
| Kanon piękna i moda .....             | 121 |
| Edukacja .....                        | 123 |
| Podróżowanie i transport .....        | 126 |
| Poczta .....                          | 127 |
| Gazety .....                          | 128 |
| Kalendarze .....                      | 128 |
| 2. Rodzina i dom .....                | 129 |
| Mąż i żona .....                      | 129 |
| Narodziny dziecka .....               | 129 |
| Potomstwo pozamałżeńskie .....        | 131 |
| Chrzcziny .....                       | 131 |
| Swaty i zwyczaje weselne .....        | 133 |
| Małżeństwo .....                      | 138 |
| „Dobre umieranie” .....               | 140 |
| Budownictwo .....                     | 143 |
| Wyposażenie domów .....               | 146 |
| Higiena .....                         | 148 |
| Ogrody .....                          | 149 |
| 3. Stół .....                         | 149 |
| Upodobania kulinarne .....            | 150 |
| Trunki .....                          | 153 |
| Tytoń .....                           | 157 |
| Przyrządzanie posiłków .....          | 158 |
| 4. Życie towarzyskie i rozrywki ..... | 158 |
| Gościnność .....                      | 159 |
| Etykieta towarzyska .....             | 159 |
| Kłótnie i pojedynki .....             | 161 |
| Spotkania towarzyskie .....           | 162 |
| Teatr .....                           | 164 |
| Rozrywki szlacheckie .....            | 167 |
| Taniec .....                          | 168 |
| Muzyka .....                          | 169 |
| Gry towarzyskie i hazardowe .....     | 171 |

|                                    |     |
|------------------------------------|-----|
| Rok obrzędowy .....                | 173 |
| Uroczystości publiczne .....       | 180 |
| 5. Praca .....                     | 182 |
| Praca na gospodarstwie .....       | 183 |
| Praca w mieście .....              | 188 |
| Handel .....                       | 190 |
| 6. Życie publiczne .....           | 192 |
| Aktywność publiczna szlachty ..... | 193 |
| Kobiety w życiu publicznym .....   | 195 |
| Sejm i sejmiki .....               | 195 |
| Monarcha .....                     | 202 |
| Administracja i sądownictwo .....  | 205 |
| Zwyczaje wojskowe .....            | 211 |
| Bibliografia (wybór) .....         | 214 |

### III. POLSKA DOBY ROZBIORÓW

#### I MIĘDZYWOJENNA (*Dobrochna Kałwa*)

|                                       |     |
|---------------------------------------|-----|
| 1. Wizja świata .....                 | 222 |
| Społeczeństwo i jego struktura .....  | 223 |
| Wiedza o świecie i podróżowanie ..... | 227 |
| Sztuka epistolografii .....           | 229 |
| Telefon .....                         | 230 |
| Czasopiśmiennictwo .....              | 231 |
| Czytelnictwo .....                    | 232 |
| Kinematograf i radio .....            | 233 |
| Obrzędowość i religijność .....       | 234 |
| Ubiór i moda .....                    | 237 |
| Etykieta towarzyska .....             | 240 |
| 2. Rodzina i dom .....                | 242 |
| Znaczenie rodziny .....               | 242 |
| Małżeństwo .....                      | 244 |
| Urządzenie domu .....                 | 250 |
| Chłopska chałupa .....                | 258 |
| Narodziny dziecka .....               | 259 |
| Blaski i cienie dzieciństwa .....     | 260 |

|                                                |     |
|------------------------------------------------|-----|
| Struktura rodziny .....                        | 261 |
| Śmierć i żałoba .....                          | 261 |
| 3. Stół .....                                  | 264 |
| Nowe obyczaje kulinarne .....                  | 264 |
| Kuchnia ziemiańska .....                       | 268 |
| Kuchnia chłopska .....                         | 271 |
| Kuchnia robotnicza .....                       | 274 |
| Stołowanie poza domem .....                    | 275 |
| Napoje alkoholowe i bezalkoholowe .....        | 278 |
| Świąteczny stół .....                          | 280 |
| 4. Życie towarzyskie i rozrywki .....          | 281 |
| Wizyty i „bywanie” .....                       | 283 |
| Instytucja salonu .....                        | 285 |
| Bale .....                                     | 288 |
| Gry towarzyskie .....                          | 290 |
| Obcowanie ze sztuką .....                      | 291 |
| Świąteczne obyczaje towarzyskie .....          | 293 |
| Turystyka i rekreacja .....                    | 295 |
| Gościnność .....                               | 297 |
| 5. Praca .....                                 | 298 |
| Zmiany społeczne i gospodarcze w mieście ..... | 298 |
| Handel .....                                   | 302 |
| Inteligencja .....                             | 305 |
| Pośrednictwo pracy .....                       | 307 |
| Środowisko robotnicze .....                    | 308 |
| Praca na wsi .....                             | 309 |
| Praca jako wartość .....                       | 311 |
| 6. Życie publiczne .....                       | 314 |
| Obyczaje jako manifestacja patriotyzmu .....   | 315 |
| Uroczystości i ceremonie publiczne .....       | 318 |
| Pochody i wiece .....                          | 322 |
| Strój jako nośnik uczuć patriotycznych .....   | 325 |
| Tajne związki .....                            | 328 |
| Polityka i religia .....                       | 329 |
| Religijność w dobie rozbiorów .....            | 329 |
| Wojsko i obyczajowość wojskowa .....           | 330 |

|                                         |     |
|-----------------------------------------|-----|
| Parlamentaryzm i parlamentariusze ..... | 332 |
| Bibliografia (wybór) .....              | 334 |

#### IV. CZASY WSPÓŁCZESNE (*Tadeusz Czekalski*)

|                                                   |     |
|---------------------------------------------------|-----|
| 1. Wizja świata .....                             | 340 |
| „Nowa umowa społeczna” .....                      | 341 |
| Mniejszości .....                                 | 343 |
| Religia .....                                     | 344 |
| Dewaluacja obyczaju .....                         | 346 |
| Tajne przez poufne .....                          | 347 |
| Zakazane rozgłoszenie radiowe i drugi obieg ..... | 349 |
| Czytelnictwo po roku 1989 .....                   | 349 |
| Higiena .....                                     | 351 |
| Nowomowa .....                                    | 352 |
| Zmiana tempa życia .....                          | 354 |
| 2. Rodzina i dom .....                            | 355 |
| Wyzwalanie spod wpływów rodziny .....             | 355 |
| Małżeństwo .....                                  | 358 |
| Dziecko w powojennej rodzinie .....               | 361 |
| Nowy model rodziny .....                          | 362 |
| Rozwód i separacja .....                          | 363 |
| Starość .....                                     | 364 |
| „Ucieczka od śmierci” .....                       | 365 |
| Własne „M” .....                                  | 366 |
| 3. Stół .....                                     | 369 |
| Żywność .....                                     | 370 |
| Sztuka jedzenia .....                             | 372 |
| Sztuka kulinarna .....                            | 373 |
| Alkohol .....                                     | 374 |
| Napoje bezalkoholowe .....                        | 376 |
| Jedzenie poza domem .....                         | 377 |
| Mniej kalorii .....                               | 381 |
| „Chłopskie jadło” .....                           | 382 |
| 4. Życie towarzyskie i rozrywki .....             | 383 |
| Uroczystości rodzinno-towarzyskie .....           | 383 |
| Spędzanie wolnego czasu .....                     | 386 |

|                                   |     |
|-----------------------------------|-----|
| Rozrywki stare i nowe .....       | 386 |
| Ubiór .....                       | 392 |
| Wczasy .....                      | 394 |
| 5. Praca .....                    | 397 |
| Przodownicy i bumelanci .....     | 398 |
| Warunki pracy .....               | 400 |
| „Wiązanie końca z końcem” .....   | 400 |
| Norma .....                       | 401 |
| Motywacja do pracy .....          | 402 |
| Kobiety w pracy .....             | 403 |
| Spektakle propagandowe .....      | 404 |
| Dobre i złe zawody .....          | 406 |
| Praca w epoce postkomunizmu ..... | 407 |
| 6. Życie publiczne .....          | 410 |
| Władza ludowa .....               | 411 |
| Święta publiczne .....            | 413 |
| Sport .....                       | 415 |
| Opór społeczny .....              | 416 |
| Wybory .....                      | 418 |
| Parlament .....                   | 420 |
| Elity i ich ubiór .....           | 422 |
| Nowa scena polityczna .....       | 422 |
| Bibliografia (wybór) .....        | 424 |
| Od redaktora. Uwagi końcowe ..... | 427 |
| Indeks rzeczowy .....             | 436 |